

Research Paper

Examining the relationship between the sense of social belonging and self-concept with social participation (Case study: Ahvaz city)

Eskandar Lotfalizadeh¹, Yousef Amini*², Ali Hossein Hosseinzadeh³

¹ Department of Sociology, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran

² Department of Sociology, Shoushtar Branch, Islamic Azad University, Shoushtar, Iran

³ Department of Social Sciences, Faculty of Economics and Social Sciences, Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran

ARTICLE INFO

PP: 860-873

Use your device to scan and read
the article online

Keywords: *Sense of Social Belonging, Self-concept, Social Participation, Women, citizens*

Abstract

Today, participation is considered one of the indicators of leadership and organizational maturity of the society. In addition to making people successful in their self-directed and self-regulating activities, participation increases people's confidence, skills and knowledge, which is the final product of participation. The purpose of this study was to investigate the relationship between the sense of social belonging and self-concept with social participation. The statistical population in this research includes people aged 18-60 and multi-stage or consolidated sampling method. Survey and questionnaire methods were used to collect data. The statistical results showed that in general, the social participation of women was more than that of men. There is a positive and significant relationship between the independent variables of sense of social belonging and sense of self-concept and background variables (age, sex, marital status) with the dependent variable of social participation. There was no significant difference between the social participation of married, single and age groups. Therefore, there was no relationship between gender and age with social participation of citizens.

Citation: Samadi, Y., Abhari, H., Shahsavandi, E. (2023). **The Concept and Types of Competence of the Review Authorities and the Type of competence of the Authorities in the Cooperative Sector with Regard to the Influential Geographical Components.** *Geography (Regional Planning)*, 13(51), 860-873

DOI: [10.22034/jgeoq.2025.356863.3835](https://doi.org/10.22034/jgeoq.2025.356863.3835)

* **Corresponding author:** Yousef Amini, **Email:** yousefamini@gmail.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Citizen participation is widely recognized as a key indicator of societal leadership and organizational maturity. It enhances trust, skills, and knowledge, and gives meaning to urban life by encouraging residents to engage actively in managing their city. Urban participation depends on intentions, motivations, expectations, and the social conditions that enable civic engagement. When supported by a strong sense of social belonging and a positive self-concept, participation mobilizes local capacities, addresses community problems, and contributes to sustainable urban development. Conversely, ignoring citizens' needs may lead to a participation crisis, creating tension between public demands and centralized governance structures. While many studies have examined factors influencing social participation, no research has addressed this issue in Ahvaz, despite its strategic economic role. The present study therefore aims to conceptualize social participation and analyze how social belonging and individuals' positive or negative self-concept shape levels of civic engagement in the city of Ahvaz.

Methodology

The research method is survey-based, and a questionnaire technique was used for data collection. After completing the questionnaires, the collected data were processed through extraction, coding, and data entry into the computer, and subsequently analyzed using SPSS software. For descriptive or univariate analysis, one-dimensional frequency distribution tables and measures of central tendency, including mean, mode, and median, were employed. In the next stage, bivariate analyses and hypothesis testing were conducted using Spearman's correlation coefficient and partial correlation (for interval-level variables). Additionally, to examine the relationships between nominal and interval variables, Student's t-test (T-Test) and analysis of variance (F-Test) were applied.

Results and Discussion

This study investigates the relationship between social belonging and self-concept with the social participation of residents in

Ahvaz. As urban management structures become increasingly complex, municipalities key non-governmental institutions responsible for providing urban services- must ensure citizens' comfort and security to achieve effective performance. Such performance not only enhances public satisfaction but also encourages citizens to actively participate in managing urban affairs. The results indicate that women exhibit significantly higher social participation than men, a finding that is statistically meaningful at the 1 percent level. However, no correlation was found between age and social participation, and the difference between married and single individuals was not significant, suggesting that marital status does not influence civic engagement. The study also identified a strong, positive relationship between social belonging, self-concept, and social participation, implying that increased levels of belonging and positive self-perception led to greater participation in community and civic activities. Given these findings, the research emphasizes the need for municipalities to establish participatory structures that involve citizens in all stages of urban processes—from identifying existing conditions and gathering information to choosing solutions, implementation, and evaluation. Participation must move beyond symbolic or limited involvement toward genuine, goal-oriented civic engagement. Such structures should empower all social groups, build local capacities, and promote community-centered decision-making. Citizens' active involvement also depends on adequate public awareness and a strong sense of social belonging, which develop through shared understanding and collective dialogue. Therefore, effective participatory programs must incorporate public education and awareness-building to strengthen engagement and support sustainable urban development.

Conclusion

The findings of this study highlight the central role of psychological and social factors—specifically social belonging and self-concept— in shaping the social participation of citizens in Ahvaz. The significant and positive associations observed indicate that when individuals feel connected to their community and maintain a positive

perception of themselves, they are more likely to engage in collective activities and civic responsibilities. This underscores the importance of strengthening social identity and individual empowerment as prerequisites for effective public engagement. The results also revealed that women participate socially more than men, suggesting gender-specific patterns of civic involvement that urban authorities should acknowledge in designing participatory programs. In contrast, age and marital status showed no meaningful influence, implying that participation is better explained by psychosocial variables than demographic characteristics. In conclusion, promoting meaningful and sustained

participation requires municipalities to adopt participatory structures that move beyond symbolic involvement. Institutions must empower citizens, enhance public awareness, and create inclusive spaces for decision-making, implementation, and oversight. Capacity-building initiatives and community-centered approaches are essential to fostering a strong sense of belonging and mutual trust. Effective participatory governance depends on informed, engaged, and socially connected citizens; therefore, urban programs must integrate continuous public education and mechanisms enabling real influence in local affairs.

References

1. Ebrahim Zadeh H, Hashem Zehi N, Ashtari A, Mofarah F. Social Factors Influencing the Iranians Belong to the Neighborhood (the Study Population: Tehran 22 area Residents Over 18 Years Old). *Journal title* 2015; 13 (37) :151-164.
2. Asadpour, A., Entezari, A. and Ahmadi Ahank, K. (2018). Formal and Informal Social Participation and Factors Affecting it (A Study in The City of Amol). *Journal of Applied Sociology*, 29(3), 67-86.
3. Bidel, P. N., Mahmoodzade, A. (2012). A Study on the Social Belonging of People to Iranian Society and its Relationship with Social Trust and Individualism. *Journal of Iranian Cultural Research*, 5(2), 31-63.
4. Jafari, M. , Afzali, K. and Zahir Nia, M. (2021). Explaining the Factors Affecting Social Participation in Urban Regeneration. *Geography (Regional Planning)*, 11(45), 111-122.
5. Nazarian, S.A., Darvishi, Y. (2022). Measuring Sustainable Social Participation in Improving the Quality of Urban Living, Case Study: Parsabad Moghan. *Journal of Urban Ecology Researches*, 12(25), 79-96.
6. Reshadi, M. (2020). Association between Trust and Social Participation (Case Study: Citizens in Hamadan Province). *Social Studies and Research in Iran*, 9(4), 907-930.
7. Zarei esfandabadi A, Mirzai K, Mohajeri A. (2019). The Relationship between Women's Self-concept and Their Political Participation in Tehran in 2007. *refahj*. 19(74), 133-166.
8. Ziari, K., Hatami, A., Mesbahi, S. (2017). Investigating the Factors Affecting Increasing Social Participation with Emphasis on Neighborhood Affect (Case Study: Nourabad Delfan). *Journal of Urban Social Geography*, 4(2), 69-86.
9. Azizian kohan, N. , Dehghani, M. and Momenifar, F. (2021). The Impact of Academic Self-Concept on Academic Enthusiasm with Mediator Role of Sports Participation Motivation Among Student. *Journal of School Psychology*, 10(1), 116-131.

مقاله پژوهشی

بررسی رابطه بین احساس تعلق اجتماعی و خودپنداره با مشارکت اجتماعی

(مطالعه موردی: شهر اهواز)

اسکندر لطفعلی زاده^۱، یوسف امینی^{۲*}، علی حسین حسین زاده^۳

^۱ گروه جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران

^۲ گروه جامعه‌شناسی، واحد شوشتر، دانشگاه آزاد اسلامی، شوشتر، ایران (نویسنده مسئول)

^۳ گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۸۶۰-۸۷۳</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> 	<p>مشارکت امروزه یکی از شاخص‌های رهبری و بلوغ سازمانی جامعه محسوب می‌شود. مشارکت علاوه بر اینکه باعث موفقیت مردم در فعالیت‌های خودگردان و خودتنظیمشان می‌شود، اعتماد، مهارت‌ها و دانش مردم را که محصول نهایی مشارکت است افزایش می‌دهد. هدف این پژوهش بررسی رابطه بین احساس تعلق اجتماعی و خودپنداره با مشارکت اجتماعی بود. جامعه آماری در این تحقیق شامل افراد ۶۰-۱۸ ساله و روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای یا تلفیقی می‌باشد. جهت گردآوری داده‌ها از روش پیمایشی و پرسشنامه استفاده شده است. نتایج آماری نشان داد به طور کلی مشارکت اجتماعی زنان بیشتر از مردان بوده است. بین متغیرهای مستقل احساس تعلق اجتماعی و احساس خودپنداره و متغیرهای زمینه‌ای (سن، جنس، وضعیت تاهل) با متغیر وابسته مشارکت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین مشارکت اجتماعی متاهلین، مجردین و رده سنی افراد تفاوت معناداری وجود نداشت. بنابراین بین جنس و سن با مشارکت اجتماعی شهروندان رابطه‌ای وجود نداشت.</p>

واژه‌های کلیدی:

احساس تعلق اجتماعی،
خودپنداره، مشارکت اجتماعی،
زنان، شهروندان

استناد: لطفعلی زاده، اسکندر، امینی، یوسف و حسین زاده، علی حسین . (۱۴۰۲). بررسی رابطه بین احساس تعلق اجتماعی و خودپنداره با مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: حوزه جغرافیایی شهر اهواز). فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، ۱۳(۵۱)، ۸۶۰-۸۷۳.

DOI: 10.22034/jgeoq.2025.356863.3835

مقدمه

مشارکت امروزه یکی از شاخص های رهبری و بلوغ سازمانی جامعه محسوب می شود (قدرجانی و قیصرانی، ۱۳۹۱: ۷۷). مشارکت علاوه بر اینکه باعث موفقیت مردم در فعالیت های خودگردان و خود تنظیم شان می شود، اعتماد، مهارت ها و دانش مردم را که محصول نهایی مشارکت است افزایش می دهد (رسولی، ۱۳۹۵: ۱۲). تازه ترین زمینه ی مشارکت، مشارکت شهروندان در امور شهر است. این نوع مشارکت یکی از الزامات زندگی شهری است و هنگامی تحقق می یابد که شهرنشینان از حالت فردی که صرفا در مکانی به نام شهر زندگی می کنند، در آیند و به (شهروند) بدل شوند. مشارکت شهری متأثر از عوامل گوناگون است. که باید در اتخاذ رویکرد مشارکتی شهری و برنامه ریزی های شهری مورد توجه قرار گیرند. از جمله عوامل می توان به نیت و قصد مشارکت کنندگان، انگیزه آنان از مشارکت شهری انتظارات مشارکت کنندگان از نتایج و پاداش های مشارکت و سرانجام امکانات و شرایط مشارکت شهری اشاره کرد (زیاری و همکاران، ۱۳۹۶: ۷۰). مجموعه این عوامل و سایر عوامل دیگری که می تواند وجود داشته باشد، بر شکلگرفتن مشارکت شهری و ماهیت مشارکت شهری موثرند (علوی تبار، ۱۳۸۰: ۷۶). مشارکت شهروندان، زندگی در شهر و سیاست ها و برنامه های مربوط به آن را برای همه ی افراد جامعه معنادار کرده، آنها را متقاعد و آماده ی مشارکت و سهیم شدن در اداره ی شهر می کند و حس تعلق اجتماعی را در آنها تقویت می نماید. به هر حال، در شرایطی که اعضای جامعه در زندگی روزمره ی خود با مسائل و مشکلات بسیار و منابع محدود مواجه هستند، مشارکت بیشترین سهم و نقش را در رویارویی با مسائل و مشکلات و کاهش آنها دارد؛ زیرا راهبرد مورد نظر در مشارکت مردمی به ویژه در قالب شکل گیری انجمن ها و گروه های اجتماعی در مقیاس های محلی و فرامحلی، آزادسازی انرژی آنها و استفاده از پتانسیل های محلی به منظور دسترسی به منابع و توان بیشتر برای حل مشکلات فعلی و پیشرو است (غفاری، ۱۳۹۲: ۲۴-۲۳). افزون بر این، آگاهی از نیازها و خواسته های شهروندان، تمرکززدایی و حرکت به سوی واگذاری امور، اولویت فضاهای فرهنگی-اجتماعی، آموزش فرهنگ شهرنشین و بهره وری بهینه از امکانات و تلاش برای دستیابی به توسعه ی پایدار شهری که از آنها به عنوان اصول کلیدی مدیریت شهری یاد می شود، بدون مشارکت مردم و تحقیق حکمروایی شهری امکانپذیر نیست (نیکخواه و سادات احمدی، ۱۳۹۶: ۱۶۰). بنابراین مشارکت به منزله ی پدیده ای اجتماعی که هم ارزش غایی یا ذاتی و هم ارزش وسیله ای دارد و درخور بررسی و تأمل است و جایگاه برجسته ای به دست آورده است؛ زیرا هر برنامه ای برای رسیدن به مطلوب موردنظر و موفقیت آمیز بودن، به مشارکت و شرکت متقابل اعضای جامعه چه زن، چه مرد و چه شهری و چه روستایی نیاز دارد (اسدپور و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۸).

ضرورت وجود مشارکت اجتماعی در سطح خرد و کلان سبب شده است از چشم اندازهای نظری متفاوتی به موضوع مشارکت نگریسته شود و ابعاد گوناگون آن در نظر گرفته شود. مشارکت اجتماعی و شهروندی و کارکرد آن از پدیده های اجتماعی واجب الوجودی است که در ضرورت وجودی و کارکردهای آن هیچ تردیدی وجود ندارد، اما بسیار پیچیده و چند بعدی است. در توصیف واژه مشارکت اجتماعی باید به جامعیت، شرایط و ارتباطات آن با سایر مفاهیم توجه شود؛ به خصوص وقتی که مشارکت اجتماعی از نوع مشارکت مردم در اداره یک شهر باشد. باید توجه داشت مادامی که برخی از عناصر، عوامل و یا نظام های اجتماعی- فرهنگی وجود نداشته باشد، احتمال زایش مشارکت و به طور خاص مشارکت اجتماعی امکان ندارد و مشارکت هم تابع یک دستور نیست که با اراده اجرا شود و هر وقت نخواهیم از آن صرفنظر شود.

برای مشارکت باید بسترهای لازم فراهم شود؛ یکی از مهم ترین شرایط و بسترهای زایشی مشارکت اجتماعی، وجود ارکان اجتماعی مانند احساس تعلق اجتماعی، خودپنداره فردی و ... در جامعه و شهر است. اگر اضلاع این ارکان دچار فرسایش شود چشمان نافذ هیچ صاحب بینش و مشارکت جویی، مشارکت را نمی تواند ببیند (محمدی شهبلاقی، ۱۳۹۲: ۶۸). مسلما مردم آرزومند آن هستند که در جامعه به آنها توجه شود و در رفع مشکلات سهیم باشند و در واقع، به عنوان شهروند بتوانند نظریات خود را بیان و آنها را پیگیری کنند و به این ترتیب در بهبود محیط زندگی خود مؤثر باشند. اما غالبا مشاهده می شود که اگرچه مردم حتی گاه پیشنهادها و نظرات و توانایی های بسیار کارآمدی دارند، در یک حالت بی تفاوتی و یا حتی ضدیت قرار داشته و مشارکت فعالی در امور ندارند؛ به گونه ای که می توان گفت از حق شهروندی خود استفاده نمی کنند. بی توجهی به این بی تفاوتی و عدم احساس مسئولیت مردم و نیز بی توجهی به خواسته های آنها ممکن است سرانجام به بحران مشارکت بینجامد. بحران مشارکت مبحثی جدی است و به حالتی تعبیر می شود که اراده های مشارکت طلبانه و تقاضاهای مداخله جویانه ی عمومی با ساختارهای سیاسی، اداری، حقوقی، عرفی و سنتی حاکم بر جامعه که دارای ویژگی متمرکز و استبدادی است، در تضاد و ناهمخوانی قرار می گیرد. این بحران سرانجام به بحران در نظام اجتماعی و مشروعیت آن و نهایتا به فروپاشی اجتماعی منجر خواهد شد (عباسی و اسفندیاری، ۱۳۹۶: ۱۳۵). از طرف دیگر، موفقیت برنامه های شهری، در گرو حرکت از مشارکت صوری به سمت مشارکت هدفمند است. در مشارکت هدفمند، مکانیزم های مشارکت واقعی تبیین می شود، ضرورت های مشارکت و زمینه های آن فراهم می گردد و شهروندان در جریان

روند اجرای برنامه‌ها قرار می‌گیرند. از سویی دیگر اعتماد مدیریت شهری به توانایی‌های شهروندان و تاثیرگذاری آنان در برنامه‌های شهری باعث بهبود طرح‌های توسعه و مشروعیت آنها می‌شود؛ بنابراین آسیب‌های فقدان مشارکت هدفمند در برنامه‌های مدیریت شهری به ویژه در کلانشهرها نمود بیشتری دارد. توجه به ابعاد و زوایای مشارکت در جهت لزوم کاهش این آسیب‌ها و ایجاد محیطی با آسایش خاطر شهروندان، را ضروری می‌کند (شیانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۴۲).

تاکنون تحقیقات متعددی پیرامون عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی صورت گرفته است اما در جوامعی نظیر شهر اهواز که به دلیل برخورداری از جایگاه اقتصادی و موقعیت خاص استراتژیک در کشور، باید به توسعه و استانداردهای شهری دست یابد، متأسفانه تحقیقی انجام نگرفته است و این مساله نوآوری مطلب در جامعه مورد بررسی را نشان می‌دهد. در این تحقیق برآنیم تا ضمن تبیین مشارکت اجتماعی و ارائه نظرات در این باره، رابطه بین احساس تعلق اجتماعی و خودپنداره (مثبت و منفی) را با مشارکت اجتماعی بررسی نماییم.

پیشینه پژوهش

تحقیقات زیادی با روشهای مختلف در رابطه عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان صورت گرفته است. در هر یک از این پژوهش‌ها متغیرهای مختلفی بررسی و شناسایی شده است؛ در زیر به تعدادی از این تحقیقات اشاره می‌گردد. درویشی (۱۴۰۰)، در تحقیق خود با موضوع سنجش مشارکت اجتماعی پایدار در تحقق بهبود کیفیت زیست شهری در پارس‌آباد مغان بیان کرد بین مولفه‌های رابطه متقابل، تعهد متقابل و حس تعلق به صورت همزمان بر توسعه پایدار تاثیر معنادار وجود دارد. بررسی تاثیر همزمان چهار مولفه مشارکت اجتماعی بر توسعه پایدار شهری و اجرا در قلمرو یک شهر میان اندام، می‌تواند رویکردی جدید در این حوزه مطالعات شهری باشد. جعفری و همکاران (۱۴۰۰)، عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی در بازآفرینی شهری را بررسی کردند. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌ها نشان داد، عامل اجتماعی با ۳۲ درصد بیشترین فراوانی را دارد و پس از آن عامل فرهنگی ۲۶ درصد و عامل کالبدی ۱۴ درصد به ترتیب بیشترین فراوانی‌ها را دارند. آنان اذعان داشتند؛ سرزندگی، رونق کالبدی و فعالیت در یک بافت شهری، زمانی صورت می‌پذیرد که ساکنین اصیل آن بافت به همراه سرمایه گذاران خصوصی، علاقمند به حضور، زندگی و فعالیت در آن بافت باشند و این موضوع را برای خود ارزش بدانند؛ هرگونه اقدام مداخله در بافت شهری از قبیل نوسازی، بهسازی، بازسازی و بازآفرینی، زمانی اثربخش است که مشارکت حداکثری اهالی یک بافت به همراه سرمایه گذاران وجود داشته باشد و اگر این مشارکت به صورت اجتماعی باشد اثر گذاری آن، دو چندان خواهد شد. رشادی (۱۳۹۹)، در تحقیق خود با موضوع ارتباط میان اعتماد و مشارکت اجتماعی در شهر همدان بیان کرد رابطه معنادار اعتماد و ابعاد آن (اعتماد نهادی، عمومی و بین فردی) با مشارکت اجتماعی اثبات شده است. به‌طور کلی می‌توان گفت مشارکت اجتماعی بدون ارتقای سطح اعتماد اجتماعی در شهرهای استان همدان امری دشوار است؛ بنابراین ارتقای سطح اعتماد اجتماعی، به‌ویژه اعتماد نهادی از ضرورت‌های این امر است. عملکرد درست نهادها، به‌ویژه آن‌هایی که به‌طور مستقیم با مردم سروکار دارند، بسیار تعیین‌کننده است. امیری (۱۳۹۹)، در تحقیقی با عنوان بررسی عوامل موثر بر میزان مشارکت اجتماعی نیروهای امدادی جمعیت هلال احمر استان کرمان در زلزله سال ۹۶ کوهبنان بیان داشت که بیشترین تاثیر را اعتماد اجتماعی را بر مشارکت اجتماعی دارد بعد از آن، احساس تعلق و احساس نوع دوستی با ضریب تاثیری در سطح معنی داری بر مشارکت اجتماعی اثرگذار است. فرهادی (۱۳۹۷)، در تحقیق خود با عنوان سرمایه‌ها و مشارکت اجتماعی در فضای دانشجویی بیان کرد بر اساس نتایج تحقیق میزان مشارکت دانشجویان در مجموع پایین بود اما تفاوت معناداری میان میزان مشارکت ذهنی زنان و مردان وجود نداشت. نیز بیان داشت تقویت سرمایه اجتماعی، رفع اثر سرمایه اقتصادی در رفتارهای مشارکتی در وجه ذهنی و تأسیس و تحکیم نهادهای مشارکتی در مناسبات دانشگاهی در وجه عینی، از راهکارهای افزایش مشارکت نزد دانشجویان است. خارونیس و حافظ (۲۰۱۱)، در تحقیقی بر روی عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی در افراد مسن نشان دادند که مشارکت اجتماعی افراد مسن به طور قابل توجهی با موقعیت‌های اقتصادی اجتماعی، وجود شرایط مزمن بسیار محدود کننده، وضعیت همسری و جنسیت ارتباط دارد. سن تقویمی تا حد زیادی به کاهش مشارکت در زندگی اجتماعی نسبت داده می‌شود. با این حال، وضعیت اقتصادی اجتماعی و جنسیت پاسخ دهندگان از عوامل مهم در تعیین مشارکت اجتماعی افراد مسن است. منصوری و همکاران (۲۰۱۸)، در تحقیقی پیرامون عوامل موثر و مانع بر مشارکت اجتماعی در افراد مسن دریافتند که بیماری (۸۱/۳ درصد)، مشکلات مالی (۷۲/۵ درصد) و عدم دسترسی فیزیکی (۵۵/۹ درصد) به ترتیب موانع اصلی مشارکت اجتماعی بودند. بین سن، جنس، وضعیت تأهل، وضعیت مسکن، سطح تحصیلات، شغل، درآمد و مشارکت اجتماعی رابطه معنی داری وجود داشت. علی رغم تمایل سالمندان در مطالعه حاضر، مشارکت اجتماعی آنها کم بود. شمایی و همکاران (۲۰۱۵)، در تحقیقی به بررسی عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت جامعه پرداختند. در این تحقیق متغیرهای اندازه گیری شده انسجام اجتماعی، مشارکت‌های سودآور، آژانس‌های اقتصادی-اجتماعی، اعتماد در میان غیرنظامیان، اعتماد به مدیریت شهرداری، احساس ناتوانی و ناهنجاری اجتماعی بودند. نتایج اجرای آزمون همبستگی پیرسون نشان داد که همه این متغیرها با مشارکت جامعه در مدیریت محله ارتباط معناداری داشتند. سه متغیر انسجام

اجتماعی، مشارکت های سودآور و وضعیت اقتصادی - اجتماعی ۳۷٪ از تغییرات مشارکت شهروندان در مدیریت جامعه را توضیح داده اند در حالی که انسجام اجتماعی در حال تغییر بیشترین تأثیر را حفظ کرده است. صفری و زیاری (۲۰۱۳)، در تحقیقی عوامل اجتماعی تأثیرگذار بر مشارکت شهروندان در مدیریت امور شهری در شهر سلماس را بررسی کردند. یافته ها نشان داد که ویژگی های پایه و شخصیت تأثیر مثبت و معناداری بر مشارکت شهروندان و وضعیت نهادی منطقه دارند؛ اما تغییر ویژگی های خانواده مانند امور درآمد خانواده تأثیری بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری ندارد. بر اساس اولویت، تأثیر متغیرها عبارتند از وضعیت نهادی، ویژگی های شخصیتی اساسی در وضعیت منطقه ای. بنابراین مشارکت شهروندان از طریق شوراها مشارکت شهروندان و انجمن ها و موسسات نقش مهمی در مدیریت امور شهرداری و بهبود آن دارند. سرانجام، ویژگی های عوامل اساسی بر متغیرهای مشارکت شهروندان، شخصیت و الزامات نهادی و دولتی منطقه تأثیر می گذارد. پراساد پندیا (۲۰۱۵)، در تحقیقی نقش مشارکت شهروندان در تصمیم گیری دولت محلی و سهم آنها در تقویت سیستم های برنامه ریزی و پاسخگویی محلی در نپال را از لحاظ کیفی بررسی کرد. یافته ها نشان داد که مشارکت، سیستم های برنامه ریزی و پاسخگویی محلی را تقویت می کند، اما همچنین با برخی از نتایج منفی بالقوه مرتبط است. نتایج بسته به ساختار مشارکت و سایر عوامل مانند قدرت محلی و سیاست، انگیزه های مشارکت، ظرفیت شهروندان و دولت های محلی و سطح حمایت نمایندگان منتخب متفاوت است. این یافته ها حاکی از آن است که رابطه بین مشارکت شهروندان و نتایج مشارکت بسیار پیچیده و پویا است و مشارکت موثر اغلب به سازمان ساخت و ساز گروه های حاشیه ای، بسیج شهروندان و ایجاد شبکه های اجتماعی که ممکن است تأثیرات مختلفی بر تأثیر مشارکت داشته باشند، دارد.

چارچوب نظری پژوهش

در دوره ی اخیر، اهمیتی که مشارکت در عرصه حیات اجتماعی و مدنی پیدا کرده، بخش قابل ملاحظه ای از اندیشه علمای علوم اجتماعی را به خود معطوف داشته است. برآیند این توجه، وجود چارچوب های نظری متنوع برای تبیین رفتارهای جمعی در اشکال سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. دو رویکرد عمده ی نگرش خرد و نگرش کلان را در دیدگاه ها و نظریه های مشارکت می توان تشخیص داد؛ در سطح خرد، بر انگیزه ها، گرایش ها و رفتارها تأکید می شود و در سطح کلان نیز زمینه ها، شرایط و عناصر ساختاری مورد توجه قرار می گیرند (ریترز، ۱۳۸۴). از این رو، مشارکت دارای دو بخش ذهنی و رفتاری است؛ بخش ذهنی، تمایلات و گرایش های فردی و بخش رفتاری نیز فعالیت های داوطلبانه جمعی را مدنظر دارد (علوی تبار، ۱۳۸۲: ۱۳). وایدمان و فیمرز مدلی از نردبان مشارکت عمومی ارائه کرده اند که پله های آن از (حق همگانی برای دانستن) آغاز می شود و تا (مشارکت مردم در تصمیم نهایی) ادامه می یابد. در پله های دوم تا پنجم نیز آگاهی دادن به عموم، حق عمومی اعتراض و مخالفت ورزیدن، مشارکت مردم در بیان نکات خاص و مورد توجه، ایفای نقش تعیین دستور کار و مشارکت مردم در ارزشیابی خطرها و توصیه راهکار، قرار دارند (وایدمان و فیمرز، ۱۹۹۳). مشارکت اجتماعی مشارکت در مسائل اجتماعی است که در کنار حوزه اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و ... قرار می گیرد. در تعریف مشارکت اجتماعی گفته شده است: «مشارکت اجتماعی عبارت است از شرکت آگاهانه، ارادی، خودانگیخته و هدفمند گروه ها و افراد در فرآیندها و امور اجتماعی جامعه به منظور تسهیم و نقش داشتن در کارها، تسهیل و تسریع امور جامعه و بهره برداری از نتایج آنها و کمک به اهداف توسعه اجتماعی جامعه. یکی از توزیع کننده ها و جهت دهنده های اصلی علایق، نظام ارزشی و تفاوت های ایدئولوژیک طبقات مختلف مردم، شبکه روابط اجتماعی است. از دیدگاه روزنبرگ مفهوم پنداشت از (خود) مفهومی عام تر از (خود) است که در برگیرنده هم شناسا و هم شناخته و به احساسات و اندیشه هایی اطلاق می شود که فرد در ارجاع به خودش به عنوان یک شناخته عینی وارد و به اعتقادهایی راجع است که فرد در مورد خودش دارد. او این بخش از خود را برای هر کس مهم می انگارد و آن را مهم ترین شناخته هر فرد در جهان می داند. فرد در اینجا خودش را مورد بازاندیشی قرار می دهد، یعنی از یک سوی به عنوان شناسنده خود عمل می کند و از سوی دیگر، خودش را مورد شناسایی قرار می دهد. (خود)، یک پدیده به نسبت اجتماعی است که از رویکردهای دیگران درباره شخص ناشی می شود، ولی پنداشت از خود، دربرگیرنده رویکردها و باور داشته هایی است که جنبه ای منحصر به فرد دارد و منعکس کننده دیدگاه های بی همتایی فرد درباره خودش است. برن (۱۹۸۴) خودپنداره را نگرش ها و احساسات و دانش فرد در مورد توانایی ها، مهارت ها، ظاهر و پذیرش اجتماعی خود می داند، این تعریف ابعاد مختلف شناختی، ادراکی و عاطفی را در مورد خود پنداره مورد توجه قرار می دهد. به اعتقاد چارلز (۱۹۷۶) خودپنداره شامل اسنادهای بدنی، رفتارها، باورها، ارزش ها، علایق و استعدادها می شود و در کل هر چیزی را که در باره ی ماست و ما در باره ی خودمان باور داریم در بر می گیرد.

می توان گفت تأکید و توجه دورکیم به رابطه احساس تعلق اجتماعی و گسترش ارتباطات در سطح جامعه، در نظریه وفاق او به بهترین وجه نمود یافته است. او در ابتدا به نقش همبستگی در گسترش و تقویت ارتباطات اجتماعی اشاره نموده است و معتقد است، هر جا همبستگی اجتماعی نیرومند باشد، عامل نیرومندی در نزدیک کردن افراد به هم خواهد بود و باعث تشدید تماس های آنها و بیشتر کردن فرصت های ارتباطاتشان با یکدیگر خواهد بود (غفاری و نیازی، ۱۳۸۶: ۴۳).

دورکیم به دنبال آن معتقد است که «صفت عام و تعمیم یافته وفاق اجتماعی»، شرایط مساعدتری را برای تعاون اجتماعی و مشارکت اجتماعی فراهم می کند که خود می تواند به امر توسعه و به گشت اجتماعی کمک کند. پارسونز نیز که جامعه را به عنوان نظام اجتماعی در نظر گرفته است، در تحلیل انسجام در سطح نظام اجتماعی به کنش های اظهاری اشاره نموده است. او معتقد است هرگاه در موقعیت های اجتماعی کنش های اظهاری فرد معطوف به دیگران باشد، به همکاری بیشتر و انسجام با دیگران می انجامد. در این کنش و مسئولیت ها و وفاداری به حد اعلائی خود می رسد (غفاری و نیازی، ۱۳۸۶: ۴۵).

مک میلان و چاوز، به چهار عنصر اصلی برای تعریف احساس تعلق اجتماعی اشاره می کنند که عبارتند از: عضویت، اثرگذاری، یکپارچگی و تحقق نیازها، و ارتباطات عاطفی مشترک. عضویت به معنای احساس تعلق و ارتباط داشتن با گروه اجتماعی است. اثرگذاری با میزان اهمیت داشتن در گروه جمعی ارتباط دارد. یکپارچگی و برآوردن نیازها، امکان استفاده از دیگران را به افراد با حضور در جمع می دهد. بر اساس چهارمین عنصر نیز عقاید، باورها و موضوعاتی نظیر آن ها می توانند به وجودآورنده ارتباطات عاطفی مشترک میان اعضا باشند (سیکوگناتی، ۲۰۰۷: ۹۹).

به باور برخی از محققان، احساس تعلق اجتماعی را می توان به عنوان یک کاتالیزور برای مشارکت اجتماعی و مشارکت در جامعه در نظر گرفت؛ به عنوان نمونه، چاوز و وندرسمن (۱۹۹۰) دیویدسون و کاتر (۱۹۸۶) پرکینز و همکاران (۱۹۹۰) و هاگی و همکاران (۱۹۹۹)؛ معتقدند مشارکت در جامعه به جوانان فرصت بسط روابط اجتماعی با افرادی غیر از خانواده و همسالان را در موقعیت های مختلف اجتماعی می دهد و به آنها کمک می کند درک درستی نسبت به خود و دیگران بیابند و از این طریق، هویت اجتماعی خود را تقویت کنند.

فرضیه های پژوهش

- ۱- میان احساس تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲- بین احساس خودپنداره و مشارکت اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد.

روش پژوهش

روش تحقیق از نوع پیمایشی و برای گردآوری داده ها از تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. اطلاعات به دست آمده در این تحقیق، پس از تکمیل پرسشنامه و گردآوری داده ها و انجام مراحل استخراج، کدگذاری، ورود اطلاعات به کامپیوتر با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. برای تجزیه و تحلیل داده ها در سطح توصیفی یا تک متغیره از جداول یک بعدی توزیع فراوانی و آماره های تمایل به مرکز شامل میانگین، نما و میانه استفاده شد. در مرحله بعد تحلیل روابط بین دو متغیری و آزمون فرضیات با استفاده از ضریب اسپیرمن و همبستگی تفکیکی (سطح سنجش فاصله ای) انجام شد و برای بررسی روابط متغیرهای اسمی و فاصله ای از t استیون (T-Test) و تحلیل واریانس (F-Test) استفاده شد.

جامعه آماری

جامعه آماری در این تحقیق شامل افراد ۶۰-۱۸ ساله شهر اهواز اعم از زن و مرد می باشد که مطابق با آخرین سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، برابر ۷۶۰۲۸ نفر می باشد (N=۷۶۰۲۸). تعداد حجم نمونه ۳۸۲ نفر برآورد گردید. سپس تعداد ۳۸۴ پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات مورد استفاده قرار گرفته است.

روش نمونه گیری

روش نمونه گیری این پژوهش، چند مرحله ای یا تلفیقی می باشد. در این روش ابتدا مناطق ۸ گانه شهر اهواز بر اساس مطالعات انجام شده قبلی و مصاحبه با اساتید و نیز در نظر گرفتن موقعیت مکانی به چند ناحیه و هر ناحیه به تعدادی محله تقسیم شده است. در هر محله، چهار محله منتخب شهری به طور تصادفی انتخاب گردید. سپس در هر منطقه منتخب، با توجه به تعداد خانواده های ساکن و با استفاده از روش نمونه گیری طبقه ای متناسب با حجم جمعیت، تعداد نمونه های مورد نیاز در هر منطقه مشخص شد، پس از آنکه حجم نمونه در هر منطقه مشخص شد، نقشه مناطق تهیه شده و تمام بلوک های موجود در نقشه شماره گذاری گردید. به کمک روش نمونه گیری تصادفی متناسب با حجم بلوک ها در هر منطقه تعدادی از این بلوک ها به صورت تصادفی انتخاب شد. هدف اصلی نمونه گیری برآورد ارزش های جمعیتی است. تعیین حجم نمونه به عواملی چون تعمیم نتایج دقت برآوردهای آماری، نقد از سوالات، شیوه تحقیق داده ها بستگی دارد. هر چه نمونه بزرگتر باشد، دقت و اطمینان نتایج تحقیق برای تعمیم به کل جامعه بیشتر می شود (کلین، ۲۰۱۳). جامعه آماری برابر ۷۶۰۲۸ نفر بوده و حجم نمونه مطابق فرمول کوکران با ۳۸۲ نفر برآورد شده است.

تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها

تعریف مشارکت اجتماعی: مشارکت اجتماعی، مشارکت افراد در گروه هایی خارج از خانواده و عرصه سیاسی و کار (احزاب سیاسی، اتحادیه ها و گروه های فشار) است. در بحث از اشکال مشارکت نیز دو نوع مشارکت اجتماعی (داوطلبانه) وجود دارد: (۱) نهادی- رسمی (۲) غیررسمی- فردی. شکل نهادی- رسمی، مانند عضویت در سازمان ها، همکاری با انجمن ها (باشگاه ها) می باشد. در حالیکه در حالت غیر رسمی- فردی دو حالت وجود دارد (الف) درگ یری لحظه ای (فعالیت لحظه ای) و اتفاقی. (ب) پایدار، فعالیت لحظه ای پایدار، مانند فعالیت های گروهی در فواصل مختلف مانند همکاری با خیریه ها برای کمک به مجروحین و افراد ناتوان. در حالیکه در حالت پایدار مشارکت قاعده مند و فعالیت در گروه هایی است که به صورت نهاد (سازمان) نیستند، اما نسبتاً دائمی و همیشگی هستند. مشارکت رسمی شامل عضویت در موسسات (سازمان ها) ثبت شده، انجمن ها (کلوب ها) و گروه هایی است که فعالیت هایشان برنامه ریزی شده باشد و این فعالیت ها در قالب برنامه های در دست اجرا در یک مکان یا اداره انجام می شود (قلی بیگی، ۱۳۹۴: ۶۵).

برای تعیین میزان مشارکت اجتماعی در عمل چندین مرحله طی می شود به طوری که (۱) در ابتدا با سنجش میزان شرکت در فعالیت های اجتماعی مختلف، مشارکت اجتماعی در دو بعد رسمی و غیر رسمی تعیین می شود. قابل ذکر است که در انواع فعالیت های یاد شده تقسیم بندی به شرح زیر مد نظر قرار می گیرد تا معنی و مفهوم مشارکت اجتماعی و ابعاد آن دقیقتر سنجیده شود: متغیر مشارکت اجتماعی رسمی شامل مشارکت در فعالیت های سازمان های غیر دولتی: انجمن های محیط زیست، عضویت در شورای شهر، انجمن اولیاء و مربیان، انجمن هنری، انجمن های علمی فرهنگی-هنری، انجمن های خیریه ای، انجمن های حمایتی شامل انجمن های حمایت از حقوق زنان، حمایت از سالمندان و زندانیان و خانواده های آنان، انجمن حمایت از کودکان، انجمن های قومی- مذهبی و تعاونی های محلی- خانوادگی بوده است. بعد غیر رسمی لحظه ای شامل (الف) مشارکت های مذهبی- خیریه ای شامل: برنامه های خرید جهیزیه برای خانواده های نیازمند، کارهای خیریه نظیر کمک به فقرا، شرکت در هیئت ها و روضه ها و سفره ها و جلسات و جشن های مذهبی (ب) مشارکت های محلی مانند: فعالیت هایی مثل شرکت در جهت بهداشت محل، همکاری با همسایگان در مراسم عزاداری، عروسی، قبول مسئولیت برای امور عمومی محل زندگی، شرکت و همکاری با سازمان هایی نظیر شهرداری در مواردی مثل سم پاشی، حفظ نگهداری فضای سبز بوده است. بعد از مشخص نمودن مشارکت اجتماعی در دو بعد رسمی و غیر رسمی آن جهت سنجش مشارکت اجتماعی با جمع کردن نمرات مشارکت در موارد ذکر شده متغیر میزان مشارکت اجتماعی کل سنجیده می شود. این متغیر ابتدا در سطح فاصله ای (از جمع مجموع نمرات) محاسبه و سپس به یک متغیر با سطح سنجش ترتیبی شده است (قلی بیگی، ۱۳۹۴: ۶۵).

تعریف مفهومی خودپنداره: مجموعه ادراک های مربوطه به خود و صفات و رفتار خویش و نیز نگاه دیگران را در یک تصور کم و بیش منسجم و مستحکم و تا حدی عینی متشکل می کند که این کلیت را می توان درک از خود یا پنداشت از خود (خودپنداره) نامید. در این تحقیق مولفه های خودپنداره شامل دو بعد خودپنداره مثبت و منفی می باشد. این دو بعد یا دو مولفه تصور فرد از خود (خود ایده آل) و تصویری که دیگران نسبت به وی دارند، (خود واقعی) سنجیده می شود. مفهوم خود، حاصل تفاضل این دو خود می باشد. اگر مفهوم خود مثبت شود به معنی آن است که شکاف بین خود واقعی و خود ایده آل حداقل است. و اگر منفی شود به معنی آن است که شکاف بین خود واقعی و خود ایده آل حداکثر است (عزیزیان کهن و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲۱).

تعریف عملیاتی خودپنداره: تعریف عملیاتی مولفه های خودپنداره شامل دو بعد خودپنداره مثبت و منفی می باشد. این دو بعد یا دو مولفه تصور فرد از خود (خود ایده آل) و تصویری که دیگران نسبت به وی دارند، (خود واقعی) سنجیده می شود. حاصل تفاضل این دو خود می باشد. اگر مفهوم خود مثبت شود به معنی آن است که شکاف بین خود واقعی و خود ایده آل حداقل است. و اگر منفی شود به معنی آن است که شکاف بین خود واقعی و خود ایده آل حداکثر است. بر این اساس از مقیاس برش قطبین اسکود و همکارانش برای سنجش مفهوم خود از نظر شخصی و مفهوم خود از نظر دیگران مورد سنجش قرار گرفته است.

تعریف مفهومی حس تعلق اجتماعی: حس تعلق اجتماعی فرایندی است که طی آن مسئولیت پذیری و اعتماد اجتماعی افزایش می یابد و به مشارکت می انجامد (قلی بیگی، ۱۳۹۴: ۱۲۲).

تعریف عملیاتی حس تعلق اجتماعی: حس تعلق اجتماعی مجموعه عواطفی است که در جریان شکل گیری شخصیت فرد، توسط جامعه و جریان جامعه پذیری ایجاد می شود و عوامل اجتماعی سبب تغییر آن می شود، بنابراین تعلق اجتماعی عبارت است از حس دلبستگی، وابستگی و وفاداری به جامعه که موجب همبستگی بین افراد و ایجاد پیوستگی یا «احساس ما» شده به نحوی که فرد، خود را بخش جدایی ناپذیری از جامعه می داند (بیدل و محمودزاده، ۱۳۹۱: ۴۷). حس تعلق اجتماعی فرایندی است که طی آن مسئولیت پذیری و اعتماد اجتماعی افزایش می یابد و به مشارکت می انجامد. همچنین با تنظیم روابط اجزای هر نظام، به کاهش پیچیدگی روابط منجر شده و رفتار دیگران را

پیش بینی پذیر می کند. این امر باعث افزایش اعتماد اجتماعی و به دنبال آن احساس امنیت اعضای جامعه و کاهش ناهماهنگی شناختی و سرانجام، تبات اعضای جامعه می شود و همبستگی، انسجام و حس وفاداری به جامعه را افزایش می دهد. همچنین افراد به دلیل وابستگی به جامعه خود، آمادگی و ایثار و فداکاری از خود نشان خواهند داد. بنابراین در جامعه سرنوشت افراد برای یکدیگر مهم بوده و افراد نسبت به یکدیگر احساس مسئولیت نیز کرده اند و خود را آماده یاری رساندن به دیگر اعضا جامعه می کنند. پس می توان حس تعلق اجتماعی را یکی از مبانی مهم احساس مسئولیت اجتماعی و ارکان تصمیم گیری خود درباره تنظیم روابط مناسب و نمربخش با جامعه دانست.

یافته های پژوهش

یافته های توصیفی

در پژوهش حاضر جمعیت نمونه ۴۵ درصد پاسخگویان مرد و ۵۵ درصد پاسخگویان زن بودند که از این تعداد در رده های سنی مختلف با درصدهای فراوانی به ترتیب جدول (۱) بوده است. طبق جدول (۱)، در رده سنی ۱۸-۲۷ سال، ۲۰ درصد؛ رده سنی ۲۸-۳۷ سال ۳۴ درصد؛ رده سنی ۳۸-۴۷ سال ۳۰ درصد؛ ۴۸-۵۷ سال ۱۳ درصد؛ رده سنی ۵۸-۶۵ سال ۸ درصد و ۶۵ سال به بالا، ۲ درصد بوده اند. درصد فراوانی برای جامعه متاهلین و مجردین بدین ترتیب بوده است: حدود ۳۷ درصد پاسخگویان مجرد و ۵۷ درصد متاهل، همچنین ۳ درصد مطلقه و ۳ درصد بیوه بوده اند. و در نهایت درصد فراوانی از نظر سطح تحصیلاتی، کمتر از ۱ درصد بی سواد؛ ۶ درصد زیر دیپلم، ۹ درصد دیپلم، ۱۱ درصد فوق دیپلم؛ ۴۷ درصد لیسانس و ۸ درصد فوق لیسانس، ۷ درصد دکتری و مابقی تحصیلات حوزوی داشتند.

جدول (۱): توزیع فراوانی پاسخگویان بر پایه ویژگی های فردی

متغیر	گروه	فراوانی	درصد
سن	رده سنی ۱۸-۲۷ سال	۴۳	۱۱/۱۹
	رده سنی ۲۸-۳۷ سال	۱۳۲	۳۴/۳۷
	رده سنی ۳۸-۴۷ سال	۱۱۵	۲۹/۹۴
	۴۸-۵۷ سال	۵۲	۱۳/۵۴
	رده سنی ۵۸-۶۵ سال	۳۲	۸/۳۳
	۶۵ سال به بالا	۱۰	۲/۶
جنس	مرد	۱۷۱	۴۴/۵۳
	زن	۲۱۳	۵۵/۴۶
وضعیت تاهل	مجرد	۱۴۱	۳۶/۷۱
	متاهل	۲۱۸	۵۶/۷۷
	مطلقه	۱۳	۳/۱۲
	بیوه	۱۲	۳/۳۸

جدول ۲، توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متغیرهای مستقل را نشان می دهد. توزیع فراوانی در متغیرهای مستقل نشاندهنده ی موارد زیر است: میزان احساس تعلق اجتماعی در جامعه ی آماری مورد نظر زیاد است؛ احساس خودپنداره در جامعه ی آماری مورد نظر، متوسط است؛

جدول (۲): توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل	خیلی کم	کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	بدون پاسخ	جمع کل
احساس خودپنداره	۷	۸۶	۲۲۲	۴۵	۲۱	۳	۳۸۴
	۱/۸ %	۲۳/۳ %	۵۸/۷ %	۱۱/۷ %	۵/۴ %	۰/۷ %	۱۰۰ %
میزان احساس تعلق اجتماعی	۱	۴۲	۱۰۸	۱۵۶	۷۵	۲	

	۰/۵۲ %	۱۹/۵۳ %	۴۰/۶۲ %	۲۸/۱۲ %	۱۰/۹۳ %	۲۶ %	
--	--------	---------	---------	---------	---------	------	--

بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه ای با مشارکت اجتماعی

بررسی رابطه جنس با مشارکت اجتماعی

برای بررسی رابطه بین جنس با مشارکت اجتماعی از آزمون T با دو نمونه مستقل استفاده شد. میانگین مشارکت اجتماعی زنان برابر با ۳۶/۳۹ و میانگین مشارکت اجتماعی مردان برابر با ۲۴/۰۵ از ۱۰۰ است. مقدار T برابر ۲/۹۹۸ و معناداری متناظر با آن ۰/۰۰۳ است. این نتایج نشان می دهد تفاوت مشاهده شده بین مشارکت اجتماعی مردان و زنان با لحاظ ۱ درصد خطا معنادار و قابل تعمیم به جامعه آماری می باشد. بنابراین مشارکت اجتماعی زنان بیشتر از مردان است.

بررسی رابطه سن با مشارکت اجتماعی

با توجه به اینکه هر دو متغیر سن و مشارکت اجتماعی در سطح سنجش فاصله ای هستند برای سنجش رابطه بین دو متغیر از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. مقدار ضریب اسپیرمن برابر با ۰/۰۵۹- و معناداری متناظر با آن برابر با ۰/۰۹ است. با توجه به اینکه سطح معناداری بزرگتر از ۰/۰۵ است بنابراین می توان گفت بین متغیر سن و مشارکت اجتماعی در جامعه آماری مورد مطالعه همبستگی وجود ندارد.

بررسی رابطه وضعیت تاهل با مشارکت اجتماعی

برای بررسی رابطه بین وضعیت تاهل با مشارکت اجتماعی از آزمون T با دو نمونه مستقل استفاده شده است. میانگین مشارکت اجتماعی افراد مجرد برابر با ۲۲/۹۷ و میانگین مشارکت اجتماعی افراد متاهل برابر با ۳۵/۹۶ از ۱۰۰ است. مقدار T برابر ۲/۱۰۹ و معناداری متناظر با آن ۱/۲۴ است. این نتایج نشان داد تفاوت مشاهده شده بین مشارکت اجتماعی متاهلین و مجردین معنادار نیست و بنابراین قابل تعمیم به جامعه آماری نمی باشد. پس مشارکت اجتماعی مجردین و متاهلین تفاوت معناداری ندارد.

بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل (احساس خودپنداره و تعلق اجتماعی) با متغیر وابسته مشارکت اجتماعی

با توجه به اینکه همه این متغیرها با استفاده از طیف لیکرت سنجیده شده اند، برای بررسی رابطه آنها با مشارکت اجتماعی از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتایج این آزمون در جدول ۳ آمده است.

جدول (۳): ضریب همبستگی اسپیرمن بین متغیرهای مستقل با متغیر وابسته مشارکت اجتماعی

متغیرهای مستقل		مشارکت اجتماعی R
احساس تعلق اجتماعی	احساس خودپنداره	
۰/۹۸۸	۰/۷۹۴	
۰/۰۰	۰/۰۳	Sig

(* معنی دار در سطح خطای ۵ درصد؛ (** معنی دار در سطح خطای ۱ درصد)

رابطه ی احساس خودپنداره با مشارکت اجتماعی معنادار شده است. مقدار ضریب اسپیرمن برابر با ۰/۷۹۴ و معناداری متناظر با آن برابر با ۰/۰۳ است. سطح معناداری کوچکتر از ۰/۰۵ است. بنابراین بین احساس خودپنداره و مشارکت اجتماعی در جامعه آماری مورد مطالعه همبستگی وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش خودپنداره مثبت مشارکت تا حد زیادی افزایش پیدا خواهد کرد. مقدار ضریب اسپیرمن برای متغیر احساس تعلق اجتماعی برابر با ۰/۹۸۸ و معناداری متناظر با آن برابر با ۰/۰۰ است و چون سطح معناداری کوچکتر از ۰/۰۵ است؛ همبستگی مثبت مشاهده شده در نمونه آماری با در نظر گرفتن ۱ درصد خطا قابل تعمیم به جامعه آماری است. در نتیجه می توان گفت بین متغیر احساس تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی در جامعه آماری مورد مطالعه همبستگی وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش احساس تعلق اجتماعی میزان مشارکت اجتماعی تا حد بالایی افزایش پیدا خواهد کرد. خروجی رگرسیون چندگانه به روش Enter برای ارتباط بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته مطابق جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول (۴): خروجی رگرسیون چندگانه به روش Enter برای ارتباط بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته

متغیرهای مستقل	ضرایب استاندارد شده		مقدار t	سطح معناداری
	ضریب رگرسیون (B)	خطای معیار		
احساس خودپنداره	۰/۲۹۶	۰/۴۹۸	۰/۱۹۳	۰/۰۳
احساس تعلق اجتماعی	۰/۵۳۲	۰/۳۶۰	۱/۱۹۸	۰/۰۰

نتایج حاصل از آنالیز رگرسیون چندگانه به روش Enter نشان داد که بیشترین همبستگی معنادار، بین متغیر احساس تعلق اجتماعی با ضریب بتای ۰/۳۳۲ و بعد از آن احساس خودپنداره است. ضرایب عرض از مبدأ و ضرایب رگرسیون با توجه به توزیع T معنادار بوده و ضرایب مشاهده شده در نمونه قابل تعمیم به جامعه آماری کل می باشد. در این پژوهش نتایج نشان داد؛ احساس تعلق اجتماعی بیشترین تاثیر را بر مشارکت داشته است. نتیجه این فرضیه با نتایج پژوهش های باقری بنجار و رحیمی (۱۳۹۱) همخوانی داشته که حمایت از فرضیه پژوهش را تایید می کند. در تحقیق ابراهیم زاده و همکاران (۱۳۹۳)، همبستگی مثبت و معناداری میان تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی نشان داده شد. حس خودپنداره با مشارکت اجتماعی همبستگی مثبت و معناداری داشته است. بدان معنا که هر چه میزان این متغیر بیشتر باشد مشارکت اجتماعی شهروندان نیز بیشتر است. نتایج تحقیق سفیری و صادقی (۱۳۹۴) و اسفندآبادی و همکاران (۱۳۹۸)، رابطه معنادار و مثبتی بین متغیر خودپنداره و مشارکت اجتماعی یافتند که با نتایج تحقیق حاضر همخوانی دارد.

نتیجه گیری

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین احساس تعلق اجتماعی و خودپنداره با مشارکت اجتماعی شهروندان اهواز انجام شده است. امروزه با پیچیده تر شدن ساختارها و وظایف سازمان ها در عرصه های مدیریت شهری، وظایف شهرداری، به عنوان مهم ترین نهاد غیر دولتی بیش از پیش شده است. شهرداری ها به عنوان یک سازمان ارائه دهنده خدمات شهری به ساکنان شهری زمانی دارای عملکرد موفق خواهند بود که بتوانند آسایش و امنیت شهروندان را فراهم نمایند. عملکرد مناسب و کارآمد این سازمان ها موجب مشارکت دادن شهروندان در اداره امور و انجام فعالیت های مربوطه خواهد شد و بر رضایتمندی شهروندان دامن خواهد زد.

با توجه به اینکه تفاوت مشاهده شده بین مشارکت اجتماعی مردان و زنان با لحاظ ۱ درصد خطا معنادار و قابل تعمیم به جامعه آماری بود پس می توان گفت در این تحقیق مشارکت اجتماعی زنان بیشتر از مردان بوده است. بین سن و مشارکت اجتماعی همبستگی وجود نداشت. نیز تفاوت مشاهده شده بین مشارکت اجتماعی متاهلین و مجردین معنادار نبوده و قابل تعمیم به جامعه آماری نیست، بنابراین بین مشارکت اجتماعی مجردین و متاهلین تفاوت معناداری وجود نداشت. همچنین همبستگی مثبت و معناداری بین دو مولفه احساس تعلق اجتماعی و خودپنداره با مشارکت اجتماعی مشخص شد؛ بدان معنا که هر چه میزان این دو متغیر افزایش یابد میزان مشارکت اجتماعی نیز بیشتر می شود.

با توجه به نتایج دست یافته این پژوهش؛ در بعد مشارکت، شهرداری نیاز به ایجاد ساختار مشارکتی دارد که در آن عموم مردم در فعالیت های شهری که مستقیم یا غیر مستقیم بر زندگی آنان تأثیر دارد، از گردآوری اطلاعات و شناخت وضعیت موجود گرفته تا انتخاب راه حل بهینه و اجرا و ارزیابی آن دخالت نمایند. در واقع ساختار مشارکت شهروندان باید از وسیله ای برای تحقق اهداف دیگر (معمولاً علائق جزئی، فردی) به مشارکت در فعالیت اجتماعی به عنوان هدف تبدیل گردد. به عبارت دیگر، مشارکت شعاری و مشارکت محدود باید به مشارکت واقعی تبدیل شود. این ساختار باید به دنبال ظرفیت سازی در همه اقشار و طبقات جامعه، توانمند سازی آن ها و مردم محور بوده و تأکید ویژه ای بر نقش مردم و میزان مداخله آن ها داشته باشد. ساختار باید مشارکت کامل و جامع را شامل شود که شهروندان در همه مراحل تصمیم گیری، اجرا و نظارت، فعالانه حضور یابد و در اموری که مربوط به محله خود آنهاست، مشارکت جویند. البته خود افراد نیز باید از سطح آگاهی های عمومی کافی و حس تعلق اجتماعی برخوردار باشند. این مهم در فرایند همدلی و سپس همفکری ایجاد می شود؛ به همین دلیل هر برنامه مشارکتی مؤثر باید شامل یک برنامه آگاهی عمومی مناسب باشد. مردم باید در مورد موضوعی که قرار است در آن مشارکت داشته باشند پس از همدل شدن آگاهی کافی داشته باشند.

منابع:

ابراهیم زاده، حسین؛ هاشم زهی، نوروز؛ اشتری، اباذر (۱۳۹۳). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر تعلق شهروندان تهرانی به محله (جامعه مورد مطالعه: ساکنان بالای ۱۸ سال منطقه ۲۲ تهران). مدیریت شهری و روستایی، دوره ۱۳، شماره ۳۷، صص. ۱۶۴-۱۵۱.

- اسدپور، عهدیه؛ انتظاری، علی؛ احمدی آهنگ، کاظم (۱۳۹۷). مشارکت اجتماعی رسمی و غیررسمی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهرستان آمل). جامعه‌شناسی کاربردی، دوره ۲۹، شماره ۷۱، صص. ۶۷-۸۶.
- اسفندیاری، مجتبی؛ اسفنجیر، علی اصغر عباسی (۱۳۹۶). بررسی تاثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری). فصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۴، صص. ۴۷-۷۸.
- امیری، مرضیه (۱۳۹۹). بررسی عوامل موثر بر میزان مشارکت اجتماعی نیروهای امدادی جمعیت هلال احمر استان کرمان در زلزله سال ۹۶ کوهبنان. تحقیقات جدید در علوم انسانی، دوره ۳، شماره ۲۹، صص. ۱-۵.
- باقری بنجار، عبدالرضا؛ رحیمی، ماریا (۱۳۹۱). بررسی رابطه میزان احساس تعلق اجتماعی شهروندان با میزان مشارکت اجتماعی، فرهنگی و سیاسی آنان (شهروندان مناطق ۳ و ۱۲ شهر تهران). مطالعات جامعه‌شناختی شهری (مطالعات شهری)، دوره ۲، شماره ۵.
- بیدل، پریناز؛ محمودزاده، علی‌اکبر (۱۳۹۱). بررسی میزان تعلق اجتماعی مردم به جامعه ایران و رابطه آن با اعتماد اجتماعی و فردگرایی (مطالعه موردی: شهر مشهد). تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۵، شماره ۱۸، صص. ۳۱-۶۳.
- جعفری، مهدی؛ افضلی، کوروش؛ ظهیری‌نیا، مصطفی (۱۴۰۰). تبیین عوامل موثر بر مشارکت اجتماعی در بازآفرینی شهری. فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، دوره ۱۲، شماره ۱، صص. ۱۱۱-۱۲۱.
- قدرجانی، راضیه؛ قیصرانی، نیما (۱۳۹۱). بررسی روش‌های ارتقای مشارکت مردمی در بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری (مطالعه موردی: محله جولان همدان). مجله هفت حصار، دوره ۱، شماره ۲، صص. ۵-۷۹.
- درویشی، یوسف؛ نظریان، صفرعلی (۱۴۰۰). سنجش مشارکت اجتماعی پایدار در تحقق بهبود کیفیت زیست شهری، مطالعه موردی: شهر پارس‌آباد مغان. مجله پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، دوره ۱۲، شماره ۲۵، صص. ۷۹-۹۶.
- رسولی، رقیه (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر بر مشارکت ساکنین در بهسازی-نوسازی بافت فرسوده (نمونه موردی: محله ورداورد، منطقه ۲۱ شهر تهران). شانزدهمین همایش سیاست‌های توسعه مسکن در ایران، ۱۲ و ۱۳ اردیبهشت، دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران، تهران، ایران.
- رشادی، منوچهر (۱۳۹۹). بررسی ارتباط میان اعتماد و مشارکت اجتماعی (مورد مطالعه: شهروندان شهرهای استان همدان). فصلنامه مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۹، شماره ۴، صص. ۹۰۷-۹۳۰.
- ریتزر، جورج (۱۳۸۴). نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر. مترجم: محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- زارعی اسفندآبادی، احمد؛ میرزایی، خلیل؛ مهاجر، اصغر (۱۳۹۸). رابطه بین خودپنداره و مشارکت سیاسی زنان در شهر تهران در سال ۱۳۸۶. مجله رفاه اجتماعی، دوره ۱۹، شماره ۷۴، صص. ۱۳۳-۱۶۶.
- زیاری، کرامت‌الله؛ حاتمی، احمد؛ مصباحی، سحر (۱۳۹۶). بررسی عوامل موثر بر افزایش مشارکت اجتماعی با تأکید بر احساس تعلق محله ای (مطالعه موردی: نورآباد دلفان). مجله جغرافیای اجتماعی شهری، دوره ۴، شماره ۲، صص. ۶۹-۸۶.
- شیانی، ملیحه؛ رضوی الهاشم، بهراد و دلپسند، کامل (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی موثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت امور شهری تهران. مطالعات جامعه‌شناختی شهری (مطالعات شهری)، دوره ۲، شماره ۲۴۰، صص. ۲۱۵-۲۴۰.
- عزیزیان کهن، نسرین؛ دهقانی، ماهرخ؛ مومنی‌فر، فهیمه (۱۴۰۰). تأثیر خودپنداره تحصیلی بر اشتیاق تحصیلی با نقش واسطه‌ای انگیزش مشارکت ورزشی در بین دانش‌آموزان. مجله روانشناسی مدرسه و آموزشگاه، دوره ۱۰، شماره ۱، صص. ۱۱۶-۱۳۱.
- علوی‌تبار، علیرضا (۱۳۸۰). بررسی الگوهای مشارکت شهروندان در اداره ی امور شهرها». جلد دوم (یافته‌های تجربی و راهبردی). تهران: انتشارات سازمان شهرداری های کشور.
- علوی، علیرضا (۱۳۸۲). مشارکت در اداره امور شهرها: بررسی الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها (تجارب جهانی و ایران). تهران: سازمان شهرداری های کشور.
- غفاری، غلامرضا؛ نیازی، محسن (۱۳۸۶). جامعه‌شناسی مشارکت، تهران: انتشارات نزدیک.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۹۲). مدیریت شهری و مشارکت های اجتماعی، به اهتمام سید محمدهادی ایازی. تهران: معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران (تیسرا)
- فرهادی، محمد (۱۳۹۷). سرمایه‌ها و مشارکت اجتماعی در فضای دانشجویی. جامعه پژوهی فرهنگی، دوره ۹، شماره ۱، صص. ۹۹-۱۲۹.
- قلی بیگی، محبوبه (۱۳۹۴). بررسی میزان مشارکت اجتماعی مردم شهر تهران و عوامل موثر بر آن. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا (س) - دانشکده اقتصاد و حسابداری

- محمدی شهبلاغی، فرحناز؛ همتی، ساحل؛ ستاره فروزان، آمنه؛ کریملو، مسعود (۱۳۹۲). عوامل مرتبط با مشارکت اجتماعی در ارتقای سلامت. رفاه اجتماعی، دوره ۱۳، شماره ۴۸، صص. ۴۷-۷۲.
- منصوری، طاهره؛ فرهادی، اکرم؛ برهانی نژاد، وحیدرضا؛ کجایی بیدگلی، افسانه؛ نوایی، شهین دخت؛ حسین آبادی، رضا (۱۳۹۶). عوامل و موانع مؤثر بر مشارکت اجتماعی سالمندان. مجله دانشگاه علوم پزشکی خراسان شمالی، دوره ۹، شماره ۴، صص. ۶۶-۷۴.
- نیکخواه، هدایت الله؛ سادات احمدی، زهرا (۱۳۹۶). بررسی عوامل فرهنگی-اجتماعی مؤثر بر مشارکت اجتماعی شهروندان شهر بندرعباس. فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، دوره ۶، شماره ۱، صص. ۱۵۹-۱۸۴.
- Khaerunnisa, A., Hafeez, M. (2011). Factors affecting social participation of elderly people: A study in Lahore. *Journal of Animal and Plant Sciences*, 21(2), pp. 283-289.
- Prasad Pandeya, G. (2015). Does citizen participation in local government decision-making contribute to strengthening local planning and accountability system? An empirical assessment of stakeholders perception in Nepal. *International Public Management Review*, 16(1), pp. 67-98.
- Safiri, Kh., Sadeghi, M. (2009). Social participation of female students in social sciences faculties of Tehran universities and social factors affecting it", *Journal of Applied Sociology*, 20(2), pp. 1-34.
- Shamai, A., Abya, H., and Ebrahimi, M. (2015). Factors influencing citizen participation in community management. *Management Science Letters*, 5(4), pp. 407-412.
- Sicognani, E. (2008). Social participation, Sense of community and social well Being: A study on American", Italian and Iranian university students, *soc Indic Rec*, 97.